

Chicago, 28.11.2022 r.

Prof. dr hab. Józef Bremer
Akademia Ignatianum w Krakowie
Wydział Filozoficzny
ul. Kopernika 26
31-501 Kraków
zjbremers@cyf-kr.edu.pl
jozef.bremer@ignatianum.edu.pl

**Recenzja dotycząca osiągnięcia naukowego pt. *Ontologiczne modele tożsamości osobowej. Symplifyzm Romana Ingardena i redukcjonizm Dereka Parfita*
(Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2021, ss. 427)
oraz opinia o pozostałych osiągnięciach,
będących podstawą wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego
(art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o szkolnictwie wyższym i nauce)
w postępowaniu habilitacyjnym dra Włodzimierza Zięby.
Dziedzina: nauki humanistyczne, dyscyplina – filozofia**

Podstawa formalna sporządzenia niniejszej recenzji wynika z decyzji Rady Naukowej Instytutu Filozofii UMCS (z dnia 26.10.2022 r.), dotyczącej wyznaczenia mnie jako recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dra Włodzimierza Zięby.

W obszernym autoreferacie dr Włodzimierz Zięba systematyzuje rozwijaną przez siebie tematykę badań naukowych w zakresie ontologicznych modeli tożsamości osobowej oraz przedstawia osiągnięte wyniki. Dr Włodzimierz Zięba ukończył studia magisterskie z filozofii na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie obroną pracy *Ontologia w recontywizmie Józefa Bańki* (1998 r., promotor prof. dr hab. Andrzej L. Zachariasz). Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofii został mu nadany uchwałą Rady Wydziału Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na podstawie rozprawy *Metafizyka i jej dekonstrukcja w myśli Richarda Rorty'ego* (2005 r., promotor prof. dr hab. Andrzej L. Zachariasz). Rozprawa ta, po dogłębnym przepracowaniu, ukazała się w postaci książki: *Dekonstrukcja metafizyki. Powstanie (J. Derrida) – Rozkwit – Niespełnienie (R. Rorty)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009, ss. 355). Od 1 października 1998 r. dr Zięba jest nieprzerwanie zatrudniony w Uniwersytecie Rzeszowskim. Jako osiągnięcie naukowe (art. 219 wspomnianej ustawy) podaje swoją monografię *Ontologiczne modele tożsamości osobowej. Symplifyzm Romana Ingardena i redukcjonizm Dereka Parfita* (Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2021, ss. 428).

Przedstawiona praca składa się ze Wstępu, trzech części, słowa końcowego, indeksu osób, jasno ustrukturyzowanego indeksu rzeczowego i spisu literatury (s. 388–409). Zawiera łącznie 1238 przypisów, po części bardzo rozbudowanych.

We Wstępie, po krótkim omówieniu treści pracy, Zięba zaznacza: „Przedstawione w książce dwa modele ontologiczne tożsamości osobowej nie mają punktów wspólnych, w tym też sensie są koncepcjami niewspółmiernymi. Ich ocena może być jedynie pośrednia, tj. może ważyć konsekwencje, do których prowadzą, i ewentualną nieliczność przyjmowanych założeń” (s. 24, por. 377). Dodaje równocześnie, że redukcjonizm Dereka Parfita eliminuje tożsamość diachroniczną, natomiast eksplanacje przedstawione przez Romana Ingardena odnośnie do symplifyzmu (tożsamość jest czymś specyficznie prostym i swoistym w formie przedmiotu) oferują wyłącznie tautologie. Odwołując się do

wspomnianych filozofów, Zięba w sposób teoretyczny (analityczno-krytyczny) rozważa problem diachronicznej identyczności/tożsamości osoby w czasie. Ponieważ ten problem może być analizowany – jego zdaniem – albo w ramach tzw. poglądu prostego (symplicyzm) albo redukcjonizmu, to jako egzemplifikacje tychże stanowisk wybrał stanowiska wspomnianych filozofów. Autor odrzuca prymat racji praktycznych, opowiadając się za ich ugruntowaniem na poziomie metafizycznym. Zaznacza jednak, że satysfakcjonujące wyjaśnienie problemu tożsamości osobowej w czasie czeka na nową metafizykę, która musi dopiero zostać opracowana. Za punkt wyjścia swoich rozważań przyjmuje fundamentalną aporię dotyczącą pogodzenia identyczności ze zmianą.

Część pierwsza pracy „Identyczność i osoba” (s. 29–119) składa się z trzech rozdziałów: 1. „Identyczność (tożsamość). Wstępne konceptualizacje i wyjściowe dystynkcje”; 2. „Status ontyczny osoby i sposoby jej rozumienia”, w którym Autor omawia koncepcje osoby i wyróżnia stanowiska prezentowane przez: Mieczysława Alberta Krąpca, Karola Wojtyłę, Petera Frederica Strawsona (osoba jest podmiotem), Charlesa Taylora i Harry’ego Frankfurta (podkreślenie moralnego charakteru osoby), Annette C. Baier, Roberta Spaemanna (mediacyjny charakter osoby); 3. „Historia problemu tożsamości osobowej”, w którym wychodząc od czasów antycznych (Diogenes Laertios, Heraklit) Autor przedstawia stanowiska Johna Locke’a, dla którego osoba: (i) to istota rozumna i samoświadoma swego ja, przez co zdolna ujmować siebie jako tę samą w czasie rzecz (istotę) myślącą; (ii) jest ujmowalna w sensie substancjalnym, psychologicznym i prawniczym (s. 75), a następnie omawia stanowiska krytyków tej koncepcji tożsamości: Gottfrieda Wilhelma Leibniza (fundamentem tożsamości osoby jest monada), Josepha Butlera (tożsamość osobowa to ciągłość substancji), Thomasa Reida (tożsamość osobowa zakłada istnienie niepodzielnej rzeczy zwanej sobą). Na zakończenie omawia Davida Hume’a empirystyczną teorię wiązki jako negację idei tożsamości (która dla Hume’a jest niekompatybilna ze zmianą). Autor skłania się ku Locke’a świadomościowej koncepcji tożsamości osobowej i odwołuje się do niej w dalszych częściach pracy (według Zięby cała debata na temat tożsamości osoby „jest zbiorem przypisów do Locke’a” (s. 98).

Część druga pracy „Simplicyzm Romana Ingardena” (s. 123–248) składa się z czterech rozdziałów. Autor zaznacza, że w swoich krytycznych, noszących charakter rekonstrukcji analizach tożsamości osobowej głównie będzie się odwoływał do *Sporu o istnienie świata*, w której to książce Ingarden wypracował szczegółową koncepcję ontologiczną człowieka/osoby. W rozdziale pierwszym „Tożsamość z perspektywy ontologii formalnej” Zięba analizuje Ingardena rozróżnienie ontologia (filozofia pierwsza realizująca fenomenologiczny postulat *epoche*) versus metafizyka (sądy ontologiczne są neutralne egzystencjalnie, sądy metafizyczne są ściśle egzystencjalne lub kategoryczne). Dysjunkcja ontologia – metafizyka ma, zdaniem Zięby, doniosłe konsekwencje dla rozważań w jego książce. Jeśli bowiem filozofia Ingardena jest wolną od metafizyki, czystą ontologią, to nie znajdziemy w niej też filozofii faktycznego człowieka (osoby), a jedynie rozważania dotyczące możliwej idei człowieka (osoby). Ingardenowska perspektywa ontologiczna sprawia, że nic nie mówi on o faktycznym człowieku, lecz o dopuszczanym przez ideę człowieku możliwym (por. s. 131). W rozdziale drugim „Formalno-egzystencjalna charakterystyka czasowo określonych przedmiotów indywidualnych” – mając na uwadze problem diachronicznej tożsamości osoby – Zięba omawia niesamodzielną zdarzeń (nie istnieją zdarzenia bez innych zdarzeń – s. 142) i procesów wobec przedmiotów trwających w czasie, argumentując, że nie do utrzymania jest ewentystyczno-procesualna natura tak osoby, jak i jej tożsamości. Zdarzenia nie są procesami, ale są niezbędne do zachodzenia procesów. Szczególnym przypadkiem przedmiotów trwających w czasie są indywidua (osoby – indywidua żyjące świadomie). „Przedmiot trwający w czasie wraz z zachodzącymi w jego

zasięgu bytowym procesami oraz zdarzeniami stanowi jednostkę bytową wyższego rzędu” (s. 167). W rozdziale trzecim „Warunki tożsamości” – Zięba omawia Ingardena pojęcia tożsamość jako bycie sobą, jako bycie jednym, jako pozostawanie sobą, a następnie przechodzi do szerszej analizy warunków tożsamości przedmiotów czasowych. W rozdziale czwartym „Osoba i poczucie tożsamości” – Autor ponownie odwołuje się do rozróżnienia pomiędzy synchronicznym i diachronicznym poczuciem bycia sobą, gdyż – jego zdaniem – poczucie tożsamości diachronicznej i jego rola w analizach ontologicznych Ingardena są nie całkiem spójne. Uzasadniając, że potrzebny jest mocniejszy argument na rzecz tezy Ingardena o rzekomej pierwotności i niepowątpiewalności poczucia tożsamości „ja”, Autor wskazuje na zespół Capgrasa oraz poczucie tożsamości w ujęciu psychologii (por. s. 230–248). Zaznacza ponadto, że nieprzeanalizowany oraz nierozstrzygnięty pozostaje u Ingardena epistemiczny status poczucia bycia sobą, które wszak jako przeświadczenie może być pożyteczną praktycznie iluzją.

W części trzeciej „Redukcjonizm Dereka Parfita” (s. 251–376) Autor przedstawia teorię Parfita (zagadnienie tożsamości osobowej w czasie) jako kontynuację stanowiska Locke’a. W rozdziale pierwszym „Tożsamość i osoba” Autor zaznacza wstępnie, że liczne eksperymenty myślowe Parfita odnośnie do tożsamości osobowej, odwołujące się do operacji chirurgicznych, nie poddają się jednoznacznym interpretacjom – z czego wynika, że tożsamość osoby nie jest ważna. Rozpatrywanie fikcyjnych eksperymentów myślowych ma zarazem osłabić nasze potoczne rozumienie tożsamości osoby. Tym samym, zdaniem Zięby, Parfit przenosi zagadnienie tożsamości z obszaru ontologii do epistemologii. Chociaż ze słów Parfita wynika, że analizowany problem ujmuje on z perspektywy ontologicznej i formułuje swoje cztery pytania (por. s. 254). Parfit odrzuca animalizm Erica Olsona, przyjmując stanowisko ucieleśnionego umysłu. Następnie Zięba analizuje Parfita fizyczne (ciągłość fizyczna przedmiotów) oraz psychologiczne (ciągłość psychiczna sprowadzona do pamięci epizodycznej) kryteria tożsamości w czasie. Parfit wprowadza przy tym dwie relacje: łączności psychicznej i ciągłości psychicznej (w szerokim rozumieniu spowodowane przez jakąkolwiek dowolną przyczynę). Ponieważ Parfit określa sam siebie jako redukjonistę w kwestii tożsamości osobowej, więc Zięba omawia najpierw sześć rodzajów redukcjonizmu, a następnie Parfita trzy typy stanowisk redukjonistycznych: Parfit odrzuca redukcjonizm utożsamiający (osoby to wyłącznie ciała) i eliminacyjny i przyjmuje pewien rodzaj redukcjonizmu konstytutywnego („tożsamość osobowa jest czymś różnym od faktów dotyczących ciągłości fizycznej i psychicznej, ale ponieważ polega na ich zachodzeniu, toteż nie jest niezależnym czy odrębnym istniejącym faktem w obrębie tego, co się zdarza”, s. 277). Zięba wymienia trudności z wysłowieniem treści redukcjonizmu w kwestii osób i tożsamości osobowej oraz podsumowuje stanowisko Parfita w czterech punktach: (i) nie jesteśmy odrębnie istniejącymi istotami, niezależnymi od naszych mózgów; (ii) nasza tożsamość nie zawsze jest określona; (iii) istnieją dwa rodzaje jedności (jedność świadomości i jedność całego życia); (iv) tym, co się liczy, nie jest tożsamość osobowa, ale relacja R. W rozdziale drugim „Odparcie trudności psychologicznego redukcjonizmu” Zięba omawia powyższe trzy punkty. Relację R przedstawia w trzecim rozdziale „Tym, co się liczy, nie jest tożsamość osobowa, lecz relacja R”, w którym podaje argumenty wspierające redukcjonizm w ujęciu Parfita, a odwołujące się do przecięcia spoidła wielkiego z konsekwencją: „możemy sobie wyobrazić dzielenie lub łączenie naszych umysłów” (s. 312). Tak rozumiane stanowisko redukjonistyczne – przyjęcie nierozgałęzionej relacji R – rozwiązuje także problem pierwszoosobowo rozumianej jedności świadomości (s. 323). W rozdziale czwartym „Problem deskrypcji tego, co naprawdę ma znaczenie w tożsamości” Zięba omawia najpierw sposób, w jaki Parfit rozumie „efekt psychologicznego redukcjonizmu”: osłabienie lęku przed śmiercią. Następnie rekonstruuje stanowisko Thomasa Nagela w sprawie tożsamości osobowej i jego polemikę z Parfitem. Ten pierwszy uważa, że nawet dobrze uzasadniony

redukcjonizm jest psychologicznie nieprzekonywujący. Pierwszoosobowe analizy Nagela odwołują się do hipotezy empirycznej, wyjaśniającej prawdziwą naturę jaźni: mój mózg będący przyczyną ciągłości stanów mentalnych jest centralnym aspektem mojej jaźni. Jako odpowiedź na hipotezę Nagela Zięba przedstawia dwie repliki Parfita: a) odwołującą się do Nagela pojęcia „osoby seryjnej”; b) oraz do desygnatu/referencji zaimka „ja”. Następnie krytycznie omawia Parfita rozumienie pojęcia „osoby typu”. Rozdział czwarty kończy się zestawieniami poglądów Parfit *versus* Penelhum, Parfit *versus* Nozick.

W „Słowie końcowym” Autor raz jeszcze podsumowuje swoje rozważania, zaznaczając, że przedstawione przez niego modele tożsamości i wypracowane rozróżnienia mogą być wykorzystane do syntetycznej koncepcji osoby i jej tożsamości diachronicznej. Ontologiczne rozstrzygnięcia Ingardena można by uzupełnić Parfita analizami pojęciowymi, poszerzając ontologiczną koncepcję tego pierwszego koniecznymi elementami metafizycznymi. Zięba podkreśla tym samym na nowo istotną rolę metafizyki w rozważaniach nad osobą, co należy rozumieć jako naukowe osiągnięcie jego opracowania. Jej kwestionowanie spowodowało, że musimy odwoływać się do nieuzasadnionych dogmatyzmów albo do niepełnych analiz częściowych. Jego zdaniem problem osoby i jej tożsamości diachronicznej jest zagadnieniem ściśle metafizycznym i jedynie w ramach metafizyki może zostać całościowo rozwiązany.

Kilka uwag do monografii *Ontologiczne modele tożsamości osobowej. Symplifyzm Romana Ingardena i redukcjonizm Dereka Parfita*

1. Na marginesie warto zaznaczyć, że od strony formalnej przydałoby się obszerniejsze streszczenie ww. pracy w języku angielskim lub przynajmniej przetłumaczenie „Słowa końcowego” na język angielski.

2. Uwaga do s. 211–212: Warto nadmienić, że nawiązując do Leibniza Ingarden używa pojęcia monada (niepodzielna całość, jedność), mówiąc (a) o człowieku jako istocie świadomej, będącej podmiotem świadomości, strumieniem przeżyć osobą i duszą, oraz (b) o całości, jaką stanowi („normalna” i „zdrowa”) dusza (por. Ingarden, *Spór o istnienie świata*, t. II, cz. 2, wyd. 3 zm., Warszawa 1987, s. 194). Wskazuje to na jego różne pojmowanie przedmiotu pierwotnie indywidualnego.

3. W Podsumowaniu Zięba pisze: „Przedmiotem ontologii, w rozumieniu Ingardena, są czyste możliwości i konieczne związki między czystymi jakościami idealnymi albo między składnikami zawartości idei. Rozstrzygnięcia ontologiczne mają być neutralne metafizycznie, co oznacza, że nie pociągają za sobą żadnych twierdzeń egzystencjalnych, również tych, które dotyczą idei” (s. 380). Nawiązując do wolnego czynu człowieka, Autor rozważa także Ingardena koncepcję człowieka jako siły (s. 225–228). Warto jednak w tym miejscu wspomnieć Ingardena tekst *Ontyczne podstawy odpowiedzialności* (1968, opublikowany w 1970 r.) w: J. Filek (red.), *Filozofia odpowiedzialności XX wieku*, Kraków 2004, s. 165–171. Ingarden rozróżnia trzy momenty odpowiedzialności: (1) ktoś jest za coś odpowiedzialny, bądź, inaczej mówiąc, ponosi za coś odpowiedzialność; (2) ktoś bierze na siebie za coś odpowiedzialność i (3) ktoś zostaje za coś przez kogoś pociągnięty do odpowiedzialności. Owe trzy momenty łączy to, że ktoś działa w sposób odpowiedzialny. Wynika to z faktu, że kiedy działamy odpowiedzialnie, odpowiedzialność wyłania się jako coś rzeczywistego (choć niekoniecznie w pełni świadomego), a kiedy jesteśmy pociągnięci do odpowiedzialności, bierzemy za coś odpowiedzialność lub ponosimy odpowiedzialność (lub jesteśmy odpowiedzialni), tu chodzi o odpowiedzialność drugiego rodzaju. „A zatem problem ontycznych podstaw odpowiedzialności (*Verantwortung*) i odpowiedzialności (*Verantwortlichkeit*) sięga podstawowych kwestii istoty rzeczywistości trwającej w czasie. Na

koniec jedna jeszcze kwestia, która jak najściślej wiąże problem odpowiedzialności z istotą struktury świata realnego, w którym odpowiedzialność i jej uwarunkowania znajdują swe miejsce” (s. 170) Można powiedzieć, że wprowadzone przez Ingardena „ontyczne fundamenty” odpowiedzialności są konstytutywnymi momentami realnego świata. Wynika z tego, że kiedy za każdym razem doświadczamy świadomości w jej bezpośredniej daności, to tym samym konstytuowany przez te momenty świat jest nam dany nie jako wytwór czystej świadomości, lecz jako realnie istniejący świat. Tym samym wspomniany artykuł Ingardena można uważać za studium ontologiczne kontynuujące zagadnienia ze *Sporu o istnienie świata*, czyli za próbę udowodnienia rzeczywistości świata. Jednak prowadzony tutaj dowód nie opiera się już na analizie *a priori* struktur różnych obiektów, ale na bezpośrednim doświadczeniu odpowiedzialności.

4. Rozważania Zięby na temat relacji R można uzupełnić, wskazując na fakt, że relacja R jest kwestią stopnia, prowadzi do pozornego napięcia w połączeniu z twierdzeniem Parfita, że [„Dla redukcjonisty tożsamość nie może mieć znaczenia, gdyż tożsamość osobowa sprowadza się do występowania nierozgałęzionej relacji R” (s. 325–326).], tzn. dla Parfita fakt tożsamości osobowej polega po prostu na utrzymywaniu relacji R, gdy przyjmuje ona formę nierozgałęzioną. Biorąc pod uwagę, że tożsamość jest relacją typu wszystko albo nic, wydaje się, że relacja R nie może stanowić tożsamości osobowej – przynajmniej nie w ścisłym (filozoficznym) sensie tożsamości. Aby rozwiązać to napięcie, tezy Parfita należy interpretować jako odwołanie się do „luźnego” poczucia tożsamości. Fakt, że poglądy redukcjonistyczne zazwyczaj opierają się na tym luźnym poczuciu identyczności, został już przez Butlera uznany za przeciwny tym poglądom. Omówienie ścisłego (*strict*) i luźnego (*loose*) poczucia tożsamości znajduje się u Rodericka M. Chisholma (R.M. Chisholm, *The Loose and Popular and the Strict and Philosophical Senses of Identity*) (s. 47–48).

5. Parfit uważa, że nasza troska o przyszłość dotyczy relacji R (s. 344). Jeśli weźmiemy pod uwagę takie cele, jak podtrzymywanie przyjaźni, małżeństwo, wychowywanie dzieci i podejmowanie różnych innych długoterminowych projektów, to zazwyczaj zaczynamy takie projekty z pewną nadzieją na sukces. Jednak te przedsięwzięcia nie miałyby sensu, gdybyśmy zwyczajnie nie troszczyli się o nasze życie jako całość. Takie praktyki są nierozzerwalnie splecione z naszą koncepcją i troską o tożsamość osobistą. Powyższe rozważania z pewnością nie dowodzą, że nieracjonalne byłoby przyjęcie koncepcji tożsamości osobistej, takiej jak w redukcjonizmie Parfita, zgodnie z którą nie myślelibyśmy w ten sposób o swoim życiu. Niemniej jednak stanowią silne założenie, że nawet jeśli redukcjonizm jest prawdziwy, nie byłoby irracjonalne dalsze traktowanie jako całości czegoś tak ważnego jak życie i troszczenie się o siebie samych jako o osoby trwające w czasie. Innymi słowy, nawet jeśli redukcjonizm jest prawdziwy, mogą istnieć powody do szczególnej troski o naszą przyszłość – powody wywodzące się z rozważań zewnętrznych w stosunku do teorii tożsamości osobowej.

6. Omawiając simplicyzm Ingardena, Zięba analizuje zespół Capgrasa, czyli jedno z rzadkich zaburzeń psychicznych należących do urojeniowego zespołu błędnej identyfikacji. Autor wykorzystuje tu psychologiczną perspektywę poczucia tożsamości. Omawiając redukcjonizm Parfita, istotne byłoby zestawienie go z osobami cierpiącymi na rozdwojenie jaźni (DID – *Dissociative Identity Disorder*, zaburzenie dysocjacyjne). Według DSM-5 DID obejmuje nieciągłość i rozłączenie stanów, które są zwykle zjednoczone, i manifestuje się tym, że te stany przyjmują odrębne osobowości. Osoba z DID ma dwie lub więcej odrębnych tożsamości. Tożsamość „rdzenia” to zwykła osobowość danej osoby. Alternatywne osobowości (*alters*) danej osoby są zdysocjowanymi częściami, wynikającymi z przeżytej traumy, która doprowadziła do ich rozdwojenia. Mają one własną tożsamość, wspomnienia, sposoby patrzenia i interakcji ze światem. Przeważnie „zwykła osobowość” nie wie

o istnieniu swoich *alters*, natomiast one są świadome jej istnienia, a czasami również siebie nawzajem. Zestawienie takie staje się istotne, zwłaszcza w kontekście – omawianego przez Ziębę – „egzaminu z fizyki” (s. 312–313, 344), podczas którego, według Parfita, egzaminowany uczeń posiada „techniczną możliwość blokady komunikacji między półkulami, a następnie ich scalania”. Tym samym posiada on dwie oddzielone sfery świadomości, które potrafi zjednoczyć. Niemniej jednak Parfit zaprzecza, że sfery te są oddzielnymi osobami.

7. Nadal nie jest do końca jasne, dlaczego Autor zestawia ze sobą akurat tak odległe od siebie koncepcje osoby: Ingardena i Parfita. Można się częściowo zgodzić z Ziębą, że rozwiązania problemu diachronicznej tożsamości osoby należy szukać w obrębie metafizyki. Niemniej jednak, biorąc pod uwagę szybki rozwój współczesnych nauk o człowieku, analizy metafizyczne należałoby włączać w poszukiwanie rozwiązań interdyscyplinarnych. Pomocne w tej mierze mogłyby się okazać chociażby klasyczne już dzisiaj, emergentystyczne propozycje Rogera Sperry’ego czy Andy Clarka. Tym samym – używając języka Ludwiga Wittgensteina – poszukiwana przez Ziębę „kompleksowa” metafizyczna gra językowa dotycząca tożsamości osoby zostałaby wplatana w inne gry językowe, zwłaszcza nauk szczegółowych. O owej poszukiwanej kompleksowości (s. 97, 286) dałoby się wtedy więcej powiedzieć.

8. W podsumowaniu powyższych uwag stwierdzam, że rozprawa habilitacyjna dra Zięby zasługuje na pozytywną ocenę, ponieważ przedstawia znaczenie kompleksowych badań metafizycznych (orzekających o tym, co faktycznie istnieje) w określaniu diachronicznej tożsamości osoby.

Analiza innych (wybranych) naukowych opracowań autorstwa dra Włodzimierza Zięby

1. Na podkreślenie zasługuje opracowanie: Włodzimierz Zięba, *Dekonstrukcja metafizyki. Powstanie (J. Derrida) – Rozkwit – Niespełnienie (R. Rorty)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2009, ss. 355. Książka jest gruntownie przepracowaną rozprawą doktorską Zięby. Jej tytuł wyznacza jej strukturę składającą się z dwóch części: część pierwsza „Dekonstrukcja” (s. 21–162) w całości została poświęcona dekonstrukcji metafizyki i pokazaniu metafizycznych zależności Richarda Rorty’ego od Jacques’a Derridy. Część druga „Metafizyka” (s. 165–322) została dedykowana zaś ontologii i metafizyce, głównie w rozumieniu Rorty’ego. Zięba wychodzi od ekspozycji wpierw metody, następnie przedmiotu, do którego została ona przysposobiona, wreszcie kończy wskazując na rezultaty. Dekonstrukcję traktuje jako narzędzie badania metafizyki, przyjmując, że „pragmatyczna dekonstrukcja w wydaniu Rorty’ego jest drabiną pozwalającą wyjść z epoki metafizycznej (opuścić metafizyczną fazę rozwoju zachodniej kultury). Krótko, filozofia Rorty’ego jest drabiną ku post-metafizycznej kulturze” (s. 14). Zięba zaznacza, że poruszany przez niego problem, czyli Rorty’ego dekonstrukcji metafizyki, nie został jak dotąd (tj. do roku 2009) szerzej opracowany. Wszystkie teksty, do których sięgnął i które w jakikolwiek sposób były pomocne przy pisaniu powyższej pracy, wymienia w przypisach i w bibliografii. W licznej literaturze dotyczącej poglądów Rorty’ego, zawartych w jego *Przygodności, ironii i solidarności*, podejmuje się wątki dotyczące jego stanowisk z obszaru teorii poznania, jak i myśli społeczno-politycznej. Problem metafizyki u Rorty’ego jest, według Zięby, pomijany i wyraźnie lekceważony. Lansowana w omawianej książce drabinowa wykładnia filozofii Rorty’ego pokazuje, dlaczego rozmaite aporie i performatywne sprzeczności, w jakie często Rorty się wikła, są traktowane przezeń lekceważąco jako coś relatywnie błędnego. Zięba podkreśla, że z perspektywy społecznej utopii, wieszczonej przez neopragmatystę Rorty’ego, owe aporie takimi właśnie są, albowiem nie czynią one żadnej

istotnej różnicy praktycznej (*difference that makes no difference*). Rorty jest metafizykiem, który żywi nadzieję, że za pomocą metafizyki wyleczy ludzkość z metafizyki właśnie. I nie ma w tym żadnej niekonsekwencji, albowiem wszelkie poglądy mają dlań ten sam status, tj. są one narzędziami. Poglądy na temat poglądów także są narzędziami. W roku 2019 ukazała się książka J. Owensa, *Rorty, Religion, and Metaphysics*, której autor stwierdza, że we wzajemnych ludzkich interakcjach jest o wiele więcej treści (choćby międzyludzkie uznanie), których nie da się wyjaśnić neopragmatyzmem Rorty'ego.

2. W. Zięba, *W horyzoncie filozofii codzienności*, „ΣΟΦΙΑ” 2008, nr 8, s. 111–122. Artykuł jest w zasadzie rozbudowanym komentarzem do postulowanej przez Marię Szyszkowską filozofii codzienności (tzw. aporia zbliżenia filozofii i codzienności w dociekaniach filozoficznych), stanowiącej nawiązanie do tradycji polskiej filozofii narodowej. Była ona ufundowana na duchu praktycystycznym, w przekonaniu, że filozofia ma wyrażać dążność życiową, przez co może stanowić przewodnik tak ideowy, jak i życiowy dla całego narodu. Tak rozumiana filozofia codzienności ma być ożywczym źródłem wartości, za sprawą których nasze istnienie ulega istotnej modyfikacji – za ich pośrednictwem naszemu życiu nadany zostaje inny, wyższy wymiar. Przeto filozofia codzienności ma – zdaniem Autora – pełnić funkcje służebne w tworzeniu tak siebie (autokreacji), jak i naszej codzienności. Myślą przewodnią filozofii codzienności jest „niezgoda na rezygnację z własnego ja” (s. 114).

3. Do prac Rorty'ego Zięba nawiązuje w artykule *Filozofia w służbie polityki*, „ΣΟΦΙΑ”, 2012, nr 12, s. 175–190. Tematem artykułu jest krytyczna analiza idei polityki kulturowej Rorty'ego, która miałaby zastąpić ontologię. Zięba krytykuje zamiar Rorty'ego, by wszystko, cały świat, spragmatyzować, zarzucając mu autodestruktywną, performatywną sprzeczność (autoreferencję). Rorty stara się bowiem zdetronizować filozofię i pozbawić ją miana kulturowego strażnika, proponując jej przy tym posadę „polityki kulturalnej”, która powinna zastąpić tradycyjnie rozumianą ontologię. Autor omawia także Rorty'ego krytykę filozofii analitycznej, którą ten zamierzał zastąpić filozofią konwersacyjną, będącą postulowaną nową nazwą tzw. filozofii kontynentalnej.

4. W. Zięba, *Jak istnieje martwe ciało, czyli Ewy Domańskiej koncepcja Nekrosa*, „Przegląd Humanistyczny” 2018, nr 2, s. 155–164. Autor zaznacza, że przedsięwzięcie Domańskiej jest swoiście oryginalne, zmierza bowiem do zmiany sposobu myślenia o martwych ludzkich ciałach i do zbudowania innego sposobu ich traktowania (tzw. *dead body studies*). Wymaga to efektywnych narzędzi konceptualnych, stworzonych specjalnie do tego celu. Narzędziami takimi ma być ontologia tego, co martwe i pojęcie Nekrosa. Związane z tym proponowane przez Domańską pojęcie nowego animizmu traktuje świat i człowieka jako zbiór będących we wzajemnych relacjach wyizolowanych, samoistnych obiektów – panrelacjonizm jako nowa ontologia martwego ciała. U podstaw idei Nekrosa stoi teoria nekrowitalizmu, tj. powstawania życia z materii martwej.

5. W. Zięba, *Filozoficzno-aksjologiczne zaplecze ekorozwoju*, „Problemy Ekorozwoju” 2007, t. 2, nr 1, s. 19–25. Pojęcie ekorozwoju należy do najmłodniejszych ostatnich czasu terminów, któremu udało się przebić do mentalności mieszkańców Europy Zachodniej. Łączy ono w sobie rozmaite obszary kultury i cywilizacji. Jest zarazem przedmiotem zainteresowań multidyscyplinarnych. Autor rozważa aksjologiczno-filozoficzne zaplecze ekorozwoju. Identyfikuje je z filozofią pragmatyzmu, co oznacza, że ekorozwój nie wykracza poza wartości utylitarne. Modelem bycia człowiekiem jest pragmatyzmu *homo faber* (człowiek twórca). Zięba przedstawia mankamenty takiego zaplecza filozoficznego. Twierdzi, że ekorozwój wspierany pragmatyzmem nie jest w stanie ustanowić nowego ładu społeczno-gospodarczego. Jest on raczej „łataniem dziurawego okrętu na pełnym morzu” (s. 21).

Wartości użyteczne, według Zięby, który dyskutuje w tej kwestii z Rortym, pogłębiają jedynie nihilizm, w jakim znalazł się świat sterowany rozumem instrumentalnym, degradują go do roli jedynie przedmiotu pozbawionego jakiejkolwiek innej aniżeli li tylko użytecznej wartości. Należałoby jednak dodać, że ekorozwój – w polityczno-społecznym rozumieniu – sprzeciwia się podejmowaniu kroków, które niosą za sobą zachwianie równowagi w otaczającym nas świecie przyrodniczym i mających zgubny wpływ na funkcjonowanie poszczególnych ekosystemów. Należy się zgodzić z Autorem, że rozwój zrównoważony narzuca nam konieczność utrzymania nie tylko użytecznej równowagi pomiędzy trzema systemami: gospodarczym, społecznym i środowiska naturalnego.

Uwaga ogólna: Od strony ilościowej dorobek naukowy dra Zięby przedstawia się okazale (por. niżej), niemniej jednak odczuwa się brak artykułów publikowanych w znaczących wydawnictwach zagranicznych jak i w czasopismach naukowych (por. lista Scopus).

Wykaz osiągnięć naukowych lub artystycznych dra Włodzimierza Zięby

Przed uzyskaniem stopnia doktora (w latach 2000–2004) Zięba opublikował pięć artykułów w monografiach naukowych, trzy w czasopismach naukowych oraz jedną monografię.

Po uzyskaniu stopnia doktora opublikował 22 artykuły w monografiach naukowych i 17 w czasopismach naukowych (18 artykułów zostało opublikowanych w czasopiśmie „ΣΟΦΙΑ. Pismo Filozofów Krajów Słowiańskich”, w którym Zięba jest redaktorem działów).

Przed uzyskaniem doktoratu wygłosił 10 referatów na ogólnopolskich i międzynarodowych konferencjach naukowych, po uzyskaniu doktoratu – 44 referaty na takich konferencjach.

Udział w komitetach organizacyjnych i naukowych konferencji krajowych lub międzynarodowych, z podaniem pełnionej funkcji

Przed uzyskaniem stopnia doktora:

- członek komitetu organizacyjnego sześciu konferencji (w tym pięciu międzynarodowych).

Po uzyskaniu stopnia doktora:

- członek komitetu organizacyjnego siedmiu konferencji (w tym pięciu międzynarodowych).

Członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych wraz z informacją o pełnionych funkcjach

- członek Zarządu Głównego Stowarzyszenia Filozofów Krajów Słowiańskich w kadencji 2011–2016 oraz 2016–2022
- członek Stowarzyszenia Fenomenologicznego im. Jana Patočki
- członek Komisji Rewizyjnej Rzeszowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Filozoficznego w latach 2018–2022
- przewodniczący Rzeszowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Filozoficznego (od stycznia 2022).

Członkostwo w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism wraz z informacją o pełnionych funkcjach (np. redaktora naczelnego, przewodniczącego rady naukowej, itp.)

– redaktor działów w czasopiśmie „ΣΟΦΙΑ. Pismo Filozofów Krajów Słowiańskich”

Informacja o recenzowanych pracach naukowych lub artystycznych, w szczególności publikowanych w czasopismach międzynarodowych

Trzy recenzje wydawnicze artykułów zgłoszonych do druku w czasopiśmie naukowym „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio I: Philosophia – Sociologia”

Informacje naukometryczne

1. Informacja o punktacji Impact Factor (w dziedzinach i dyscyplinach, w których parametr ten jest powszechnie używany jako wskaźnik naukometryczny).

Autorzy: Dudek Tomasz, Zięba Włodzimierz. Tytuł oryginału: *Wybrane aspekty zrównoważonego użytkowania lasu w nawiązaniu do programu zrównoważonego rozwoju – przykład Polski*

Impact Factor: 0.691

Punktacja MEiN: 15.000; Adres url: [Dudek Tomasz \[*\] 0000-0002-6048-8779 904187;030;KNP, Zięba Włodzimierz \[*\] 0000-0003-3937-8302 904047;012;KNH](https://sylwan-journal.pl/apex/f?p=sylwan:10:::NO::P10_NAZWA_PLIKU,P10_ARTYKUL,P10_ZESZYT_NEW:10330800751266873/2018_06_469au.pdf,2018015,2018_6; DOI: 10.26202/sylwan.2018015; Afiliacja:</p></div><div data-bbox=)

Informacja o liczbie cytowań publikacji wnioskodawcy, z oddzielnym uwzględnieniem autocytowań

Informacja o posiadanym indeksie Hirscha.

Web of Science Core Collection 31.03.2022

Ilość publikacji: 1

Cytowania bez autocytowań: 3

Indeks Hirscha: 1

Scopus (31.03.2022)

Ilość publikacji: 1

Cytowania bez autocytowań: 3

Indeks Hirscha: 1

Informacja o liczbie punktów MNiSW

Wszystkie publikacje/osiągnięcia

– łączna liczba prac – 67

– liczba prac z IF – 1

- liczba prac z punktacją MEiN – 40
- łączna wartość IF – 0,691
- łączna wartość punktacji MEiN – 268.600.

Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne i popularyzujące naukę

Osiągnięcia dydaktyczne:

W ramach kierunku Filozofia w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Rzeszowskiego dr Zięba aktualnie prowadzi lub prowadził zajęcia z następujących przedmiotów: Historia filozofii polskiej (ćwiczenia), Teoria poznania (ćwiczenia), Teoria bytu (ćwiczenia), Metodologia nauk (wykład i ćwiczenia), Metodologii badań naukowych (wykład i ćwiczenia), Wstęp do filozofii (wykład i ćwiczenia), Konwersatorium z teorii bytu, Konwersatorium z metafizyki, Filozofia nauki (konwersatorium), Historia nauki (wykład), Wybrane zagadnienia z filozofii XX i XXI wieku (wykład i ćwiczenia), Teorie negocjacji i life coachingu (konwersatorium), Life coaching (konwersatorium), Metafilozofia (konwersatorium), Filozofia teoretyczna (konwersatorium), Filozofia najnowsza (wykład), Zaawansowane problemy filozofii współczesnej (konwersatorium), Wybrane zagadnienia filozofii najnowszej (konwersatorium), Ontologie XX wieku (wykład).

Dla kierunków pozafilozoficznych w Uniwersytecie Rzeszowskim aktualnie prowadzi lub prowadził zajęcia z: Metodologii nauk biologicznych, Logicznych podstaw języka, Historii filozofii, Filozofii, Podstaw filozofii, Filozofii przyrody, Filozofii człowieka, Tożsamości kulturowych oraz Metodologii badań naukowych.

Zajęcia z etyki dla: III Liceum Ogólnokształcącym im. Cypriana Kamila Norwida w Rzeszowie (2013–2016); dla Gimnazjum Dwujęzycznego w Boguchwale (2016–2019), dla Liceum Ogólnokształcącego w Boguchwale (2016–2022). Zajęcia z filozofii dla: Gimnazjum Dwujęzycznego w Boguchwale (2016–2019), Liceum Ogólnokształcącego w Boguchwale (2019–2022). Zajęcia z edukacji filozoficznej dla Szkoły Podstawowej Montessori z Oddziałami Dwujęzycznymi w Boguchwale (2018–2019).

Od 2008 roku był promotorem 12 prac licencjackich i jednej pracy magisterskiej.

W 2010 roku został Laureatem Studenckiej Nagrody KANT w kategorii Mistrz metafory.

Zrecenzował około 40 prac magisterskich i licencjackich z filozofii.

Jest promotorem pomocniczym w trzech otwartych przewodach doktorskich.

Od początku zatrudnienia niemal bez przerwy jest opiekunem roku kierunku Filozofia na Uniwersytecie Rzeszowskim.

Osiągnięcia organizacyjne

W latach 2005–2013 przez trzy kadencje z rządu pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Filozofii Uniwersytetu Rzeszowskiego (od 1 października 2007 do 30 września 2012 roku – Międzywydziałowego Instytutu Filozofii Uniwersytetu Rzeszowskiego).

Od 1 października 2016 do 30 września 2018 roku oraz od 1 października 2019 roku do chwili obecnej pełnił/pełni funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Filozofii Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Od 1998 roku, z roczną przerwą w okresie od października 2008 do października 2009, pełni funkcję opiekuna naukowego Koła Studentów Filozofii Eudajmonia (obecna nazwa), z którym w 1999 roku zorganizował Ogólnopolski Zjazd Studentów Filozofii w Strzyżowie.

W latach 2015–2019 był członkiem Rady Wydziału Socjologiczno-Historycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego. Niemal przez cały okres zatrudnienia w Uniwersytecie Rzeszowskim, tj. od 1998 roku, jest członkiem Rady Instytutu Filozofii. Od 2020 roku jest członkiem Rady Naukowej Instytutu Filozofii Uniwersytetu Rzeszowskiego

Dr Zięba jest lub był członkiem wielu komisji uczelnianych: wielokrotnie był w składzie komisji rekrutacyjnych dla kierunku Filozofia, dwukrotnie, w latach 2010–2011, jako jej przewodniczący.

W 2014 roku współtworzył specjalizację z Filozofii teoretycznej i Kognitywistyki w ramach kierunku studiów Filozofia. W roku 2015 zaprojektował Studia podyplomowe z etyki i filozofii (został też powołany do pełnienia funkcji kierownika tychże studiów). W 2018 roku opracował program studiów podyplomowych z Kultury chińskiej i został powołany do pełnienia funkcji kierownika tychże studiów (studia nie zostały uruchomione z powodu niewystarczającej liczby chętnych). W 2018 roku był przewodniczącym zespołu projektującego kierunek studiów z Komunikacji międzykulturowej (studia I stopnia); od roku 2018 jest kierownikiem kierunku Filozofia w Uniwersytecie Rzeszowskim; od 2019 roku jest członkiem Rady Dydaktycznej Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego; w 2021 roku był członkiem zespołu projektującego kierunek studiów z Komunikacji międzykulturowej (studia II stopnia). Wielokrotnie organizował lub współorganizował Uniwersyteckie Drzwi Otwarte dla kierunku Filozofia.

Osiągnięcia popularyzujące naukę

Od wielu lat jest członkiem komitetu redakcyjnego czasopisma „ΣΟΦΙΑ”. Pismo Filozofów Krajów Słowiańskich”. Jak dotąd ukazało się 18 tomów pisma (ostatni tom w 2018 roku). Pismo to było wydawane przez Stowarzyszenie Filozofów Krajów Słowiańskich, w którym dr Zięba jest członkiem zarządu. Wielokrotnie brał udział w licznych akcjach promujących filozofię, np. Uniwersyteckie Drzwi Otwarte dla kierunku Filozofia, Spotkania z filozofią organizowane przez Liceum im. Mikołaja Kopernika w Jarosławiu czy Igrzyska filozoficzne w Liceum Ogólnokształcącym w Głogowie Małopolskim. Wielokrotnie brał udział w audycjach tematycznych w Radiu Rzeszów. Wygłaszał w Uniwersytecie Rzeszowskim wykłady dla młodzieży szkół średnich.

Inne (odznaczenia, nagrody)

W roku akademickim 1997–1998 pobierał Stypendium Ministra Nauki. W 2013 roku został uhonorowany Brązowym Medalem Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego za długoletnią służbę. W 2018 roku otrzymał Nagrodę jubileuszową za 20 lat pracy.

Granty

W 2017 roku uzyskał Grant Dziekana Wydziału Socjologiczno-Historycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego na badanie naukowe pt. *Redukcjonizm w kwestii tożsamości osobowej w czasie*.

Reasumując, oceniam pozytywnie aspekty aktywności dra Zięby związane z jego osiągnięciami dydaktycznymi, organizacyjnymi, popularyzującymi naukę. Mankamentem jest słaby aspekt umiędzynarodowienia aktywności naukowej (np. staże) Kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Końcowa ocena i postawienie wniosku

W nawiązaniu do powyższej recenzji osiągnięcia naukowego i jego oceny, do poczynionych uwag oraz do uznania poszczególnych innych osiągnięć, uważam, że dorobek naukowy dra Włodzimierza Zięby, jego aktywność organizacyjna, dydaktyczna i popularyzatorska spełniają wymogi merytoryczne i formalne stawiane przy nadawaniu stopnia doktora habilitowanego, a określone w stosownych aktach prawnych (art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. z 2021 r., poz. 478). W związku z tym rekomenduję nadanie doktorowi Włodzimierzowi Ziębie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie filozofia.

Prof. dr hab. Józef Bremer